Vrij lezen, studievaardigheden en ondersteuning in een motiverende sfeer:
RSG 't Rijks Bergen op Zoom

Karakterschets school
Regionale Scholengemeenschap 't Rijks in Bergen op Zoom is een grote openbare scholengemeenschap met ongeveer 2500 leerlingen. De school biedt vmbo-tl/mavo, havo en vwo aan. In de eerste klas zitten alle leerlingen tot de kerstvakantie in een heterogene groep, daarna worden de klassen verdeeld in mavo/havo en havo/vwo. Daarnaast zijn er specifieke klassen voor tweetalig vwo en een mavo+. De school participeert samen met 3 basisscholen (Het Fort, Het Kompas en De Grebbe) in het OTV project Bergen op Zoom.

Doelgroep
De OTV wordt georganiseerd voor leerlingen op 't Rijks die afkomstig zijn van één van de basisscholen Het Kompas, Het Fort en De Grebbe. Alle leerlingen van de drie deelnemende basisscholen doen mee aan de activiteit. In principe mogen ouders dit weigeren, maar dat is slechts één keer gebeurd bij een kind dat toch al vwo-advies had. Nu zijn er in het eerste leerjaar 14 leerlingen, 2 groepjes van 7 leerlingen. Daarnaast zijn er ook in het tweede leerjaar leerlingen van dezelfde basisscholen die deelnemen aan het OTV-traject. Tien leerlingen die vorig jaar in de verlengde schooldag zaten, hebben dit jaar weer extra les. In principe is het vrijwillig, tenzij een leerling er slecht voor staat, want dan is het verplicht. Op één leerling na is iedereen doorgegaan. En 'met terugwerkende kracht' zijn de leerlingen van het eindexamenjaar die er nu niet goed voorstaan en van dezelfde drie basisscholen komen ook ondergebracht in een groepje. Ook leerlingen die er goed voorstaan, mogen overigens komen maar die hebben hier wat minder belangstelling voor.

Inhoud
Alle leerlingen in het eerste leerjaar die deelnemen aan de OTV krijgen dit onderdeel drie keer per week van 15.00 tot 16.30 uur. Deze tijd is gesplitst in drie delen: een half uur lezen, een half uur studievaardigheden en een half uur begeleid huiswerk maken of ondersteuning bij een bepaald vak. Het laatste deel is meer individueel van aard. Het doel van het half uur vrij en stil lezen (*"gewoon je mond dicht en lezen"* is tweeledig: vergroting van de woordenschat maar ook het plezier in lezen vergroten. Vergroting van de woordenschat via het stampen van woordjes werkt niet motiveren. *"Daarom verwachten we dat als leerlingen een boek lezen dat hun interesse heeft, de woordenschat ook vooruit gaat. Drie keer per week anderhalf uur is niet niks."* De leerlingen mogen deze boeken ook gebruiken voor het vak Nederlands, hetgeen extra motiverend werkt. Rekenen speelt in het OTV project een minder grote rol dan taal, mede omdat er in de brugklas voor alle leerlingen een extra rekenuur per week is geprogrammeerd.

Eén keer per maand gaat de groep naar de openbare bibliotheek. De school heeft hier speciaal pasjes voor aangeschaft, want niet alle leerlingen zijn lid en de school wil voorkomen dat als leerlingen wel lid zijn, ze nog boetes hebben openstaan. Iedereen leest zijn eigen boeken en wordt ook ondersteund bij het maken van keuzes. Dat doet de school aan de hand van www.leesplein.nl. waarop allerlei suggesties staan. Ook kunnen leerlingen naar fragmenten van boeken luisteren en op onderwerp zoeken. *"We stimuleren dat de leerlingen ook boeken met een ander thema lezen dan ze zelf misschien in eerste instantie zouden uitzoeken, maar het plezier in lezen staat voorop."* Voor deze leerlingen geldt dat er geen rijk gevulde boekenkasten thuis staan. *"Aan het begin heb ik gevraagd welke leerlingen thuis wel eens lezen, of ze vroeger zijn voorgelezen, of er thuis boeken zijn etc. en dan zijn dat er niet veel die daar bevestigend op antwoorden."* Tijdens de OTV worden de leerlingen regelmatig uitgenodigd om aan de andere leerlingen over het boek te vertellen.

Het half uur studievaardigheden wordt besteed aan onderwerpen waar leerlingen in de eerste klas erg aan moeten wennen en die anders zijn dan op de basisschool. Dan gaat het bijvoorbeeld om het

hebben van verschillende vakken en boeken, het plannen van huiswerk en proefwerken en het bijhouden van een agenda. Wat de proefwerken betreft maakt 't Rijks gebruik van een systeem van gemeenschappelijke proefwerken. Alle brugklassen hebben twee keer per week op hetzelfde moment hetzelfde proefwerk. De havo/vwo leerlingen hebben wel wat meer stof dan de mavo leerlingen. Tijdens de studievaardigheden bereiden de leerlingen zich op de proefwerken voor, zoals door het leren maken van een samenvatting, het aanleren van woordjes (ezelsbruggetjes), het voor elkaar maken van een proefwerk. *"Je bent heel erg met de stof bezig hoe je dat het beste kunt aanpakken. Leerlingen moeten leren plannen . Als je weet dat je over drie dagen een proefwerk hebt, begin dan op tijd met leren."* Het derde half uur zijn de leerlingen vooral individueel bezig met vakken waar ze moeite mee hebben en kunnen ze alvast een deel van hun huiswerk maken. Wat minder prominent naar voren komt tijdens de OTV activiteit zijn sociale aspecten en sociaal-emotionele ontwikkeling. Deze aspecten komen vooral tijdens het reguliere mentoruur aan bod. Wel worden zaken die tijdens de OTV opvallen met de mentor besproken, zodat de mentor weet wat hier wordt gedaan en hoe zaken of gedrag misschien afwijken.

Af en toe wordt de driedeling lezen-studievaardigheden-zelfstudie vervangen door buitenschoolse activiteiten. Om het leuk te houden worden er elke rapportperiode buitenactiviteiten georganiseerd. Dat kan bestaan uit samen een ijsje eten of gaan zwemmen. *"Om te laten zien: jongens, jullie zijn goed bezig, jullie zitten er toch maar drie keer extra per week."* Leerlingen verzamelen ook punten bij goed gedrag, iedere les kunnen ze twee punten verdienen. Hebben ze genoeg punten, dan mogen ze meedoen met de leuke activiteiten. In principe is natuurlijk de bedoeling dat iedereen mag meedoen aan de buitenschoolse activiteiten, maar dan heb je toch wat achter de hand. Er wordt gelet op aanwezigheid en gedrag, niet flauw doen, je een beetje inzetten, niet andere leerlingen afleiden. Dat soort dingen valt trouwens toch moeilijker te doen bij zo'n klein clubje, het corrigeert zichzelf beter dan bij een grote groep.

In het tweede leerjaar en in de eindexamenklas is de OTV vraaggestuurd en aan de hand van de individuele planningen en leervragen van de leerlingen.

Tijd, organisatie en financiën
in eerste instantie worden de OTV-leerlingen ingedeeld op basis van gedrag. Op basis van gedrag wil zeggen dat 't Rijks op basis van informatie van de basisschool de leerlingen over de twee groepen naar gedragskenmerken verdeelt en niet naar intelligentiekenmerken. *"We kennen de leerlingen natuurlijk nog niet aan het begin van het schooljaar en dan wil je niet alle druktemakers bij elkaar in de groep hebben. Dan ben je alleen maar politieagent aan het spelen en daar is de verlengde schooltijd niet voor bedoeld."* Ook in de reguliere brugklas zitten alle leerlingen het eerste half jaar door elkaar, de tweede helft worden de klassen verdeeld in mavo/havo en havo/vwo stromen. Dan zijn er nog wel eens verschuivingen, want de cito-toets van de basisschool zegt ook niet alles. Parallel hieraan zijn de OTV groepjes na de kerstvakantie ook iets van samenstelling veranderd. De OTV lessen worden aan het eind van de dag gegeven, omdat het anders niet te organiseren is.

De extra lessen worden uit het OTV budget betaald. Het loopt nog twee jaar. *"Je wilt het liefste uitbreiden naar meer leerlingen, want ik denk dat het een heel grote meerwaarde heeft. Je wilt je leerlingen een goede start meegeven en dat gebeurt op deze manier. En je wilt ook voorkomen dat het weer grote groepen worden zodat de individuele aandacht afneemt."*

Docenten
Het team dat de OTV activiteit in het eerste jaar uitvoert bestaat uit 3 docenten: 1 RT'er (en docent Duits), 1 docent wiskunde en 1 docent Nederlands. Allemaal een dagdeel, dus in totaal 6 groepjes (2x3 per week) en doen alle drie de onderdelen en kunnen dus ook ondersteunen bij andere vakken. Soms valt een les uit door een vergaderdag en dan wordt de les overgenomen door stagiaires. Het is

ook een voordeel als je de OTV leerlingen ook in je reguliere klas hebt, dan kan je daar toch wat meer op inspelen. De leerlingen van het tweede leerjaar krijgen de OTV van een nieuw aangetrokken docent. *"In principe had het ook een reeds aan de school verbonden docent kunnen zijn, maar er zijn al tekorten. Bovendien staan de meeste docenten al zeven uur voor de klas en hebben dan ook geen puf om van drie tot half vijf nog eens een groep te begeleiden."* De leerlingen in het vierde leerjaar krijgen dit jaar extra les van een voormalige docent aan een hogeschool.

Externe partijen
Er zijn drie ouderavonden per jaar voor de leerlingen van het OTV project. Daar wordt besproken hoe het gaat met hun kinderen en ook wat ouders zelf thuis kunnen doen. Bijvoorbeeld stimuleren dat er thuis wordt gekeken naar het jeugdjournaal en het Klokhuis. Het is nog best moeilijk om alle ouders te bereiken, schriftelijke informatie werkt niet zo goed, men moet het ook tegen de leerlingen zelf zeggen dat hun ouders moeten komen.

Succesfactoren en knelpunten
Wat door de school als succesfactor wordt beschouwd is de afwisseling van werkvormen. Het is aan het einde van de dag en er moet wel een positief imago aan hangen. Ook moet het de leerlingen wat opleveren, dat het niet alleen als extra belasting wordt ervaren, maar dat een deel van het huiswerk al klaar is en dat ze zich al hebben voorbereid op een proefwerk. *"Het zijn toch al niet de meest sterke leerlingen en als ze dan na de OTV nog al hun huiswerk moeten maken, zijn ze helemaal lang bezig."*

Een andere succesfactor is de verwevenheid met de reguliere structuur van de school, waardoor leerlingen gedurende het eerste jaar mogelijkheden hebben om te wisselen van niveau. Het OTV traject maakt eerder duidelijk welke leerlingen hiervoor in aanmerking komen. Zo zijn er 2 mavo+klassen (van de 25 brugklassen) die bestemd zijn voor leerlingen met een mavo advies en voor wie een combinatie mavo/havo te zwaar is. Van de 14 leerlingen zitten er nu 3 in de mavo+ klas. Andersom zijn er soms ook leerlingen die in de mavo/havo klas zitten en eigenlijk boven hun niveau zitten. *"Dan laat ik in de OTV tijd de mavo+ proefwerken maken en dan zie je dat ze dat niveau aankunnen. Mochten ze dan onverhoopt niet goed scoren in de mavo/havo klas, dan hoeven ze niet volgend jaar van school af, maar kunnen ze doorstromen naar de tweede klas mavo. Die signaalfunctie heeft de OTV ook.*"

Een knelpunt is de beschikbaarheid van docenten. Er zijn weinig docenten die uren over hebben, vandaar dat ook een docent van buiten en een gepensioneerde leraar zijn aangetrokken.

Resultaten
Over de resultaten is men positief. Met Diataal (Diawoord en Diatekst) is meteen aan het begin de situatie gemeten en na enige tijd is dit opnieuw gedaan. *"Dan zie je heel goede vooruitgang bij de meeste leerlingen, soms zelfs van E naar B niveau. De woordenschat gaat bij veel leerlingen vooruit, gewoon door drie keer in de week een half uur te lezen."* Leerlingen en andere docenten merken dit zelf ook. Sommige leerlingen zijn ingestroomd met een mager mavo-advies en staan nu op havo-niveau en dat is heel mooi. De stijging in leesprestaties is juist ook vooral te zien bij de mavo-leerlingen. Bij de havo-leerlingen is de toename volgens de respondent minder zichtbaar, want daar gaat het ook om begrip en dat wordt met de aanpak niet zo beoogd. *"Voor deze groep zouden we bijvoorbeeld in de tweede periode (na de kerstvakantie) Nieuwsbegrip kunnen introduceren. Daar zijn we trouwens ook in het begin mee begonnen, maar drie keer per week Nieuwsbegrip gaat vervelen."* Vrij lezen is ook bedoeld om te ervaren dat lezen leuk kan zijn en hun intrinsieke motivatie vergroot wordt. Ook wil de school niet steeds achteraf met vragenlijstjes en verwerkingsopdrachten komen, want dan wordt de OTV als een soort 'straf' ervaren en dat is natuurlijk niet de bedoeling.

Naar de toeleverende drie basisscholen worden de resultaten ook teruggekoppeld. Een deel van de leerlingen is op de basisschool ingestroomd met vijf woorden Nederlands en dat zorgt al voor een grote opgave voor de basisscholen. Het OTV traject maakt zowel de basisscholen als de school voor voortgezet onderwijs duidelijk dat de aanpak helpt om de leerlingen een treetje hoger te laten komen. De leerlingen hebben de mogelijkheid om naar een hoger niveau over te stappen. *"Het is heel mooi om te zien dat we dat (mede) door de OTV bereiken, daar ben ik wel trots op."*

Tot slot

De vaste indeling lezen, studievaardigheden en huiswerkbegeleiding zorgt voor voldoende afwisseling, waarbij de leerlingen ook het gevoel hebben dat ze er wat aan hebben. Er wordt veel aandacht besteed aan de motivatie en aan het 'anders' laten ervaren dan de reguliere lessen. OTV moet niet als straf worden gezien, maar als kans. Deze houding blijkt te werken; al zijn de leerlingen het niet verplicht dan komen ze toch nog naar de OTV lessen en dat 3x in de week. De verwevenheid met de reguliere structuur van de school is ook een duidelijk pluspunt.